

در گذشته، در جنوب آسیا سرزمینی به نام «بهارات» وجود داشت که همان هند کنونی است. بهارات، گهواره تمدنی قدیمی بود. سنت قصه گویی و قصه سازی بخشی از میراث فرهنگی مردم بهارات بود. داستانهای آنها درباره مردم، کوهها، رودخانه ها، جنگلها، حیوانات، فرهنگ و دنیای اطرافشان بود. شخصیت این داستانها نیز، هم واقعی و هم خیالی بود؛ شخصیتهایی مثل انسانهای بالدار و جانوران عجیب و غریب در دنیایی از جادو و حتی وحشت.

در زمان قدیم، بهارات را «پرنده طلایی» می دانستند، چرا که تاجران و مسافران بسیاری به آنجا می آمدند تا فلزات قیمتی مثل طلا و نقره و جواهرات و دیگر کالاهای کمیاب را به دست آورند. بسیاری از این مسافران به ساحل غربی هم میرسیدند و داستانهای تخیلی زیادی از ساکنان هندی آنجا می شنیدند. این افراد هنگام بازگشت، نه تنها کالا و اخبار دنیای تجارت، بلکه داستانهای عجیب و غریب هند را نیز به کشور خود می بردند. به همین خاطر است که داستانهای زیبایی نظیر: «شبهای عربی» (هزار و یک شب)، ریشه در داستانهای سنتی هند دارند.

با گذشت زمان، این داستانها که بخشی از ادبیات شفاهی هند را تشکیل می دادند، به اشکال خاصی ثبت شدند. مردم این داستانها را روی برگ نخل می نوشتند. بسیاری از آنها نیز روی تنه درختی در هیمالا یا ثبت شده اند که در نسخه «روانگاری» موجود است. جوهر و رنگ مورد استفاده برای نگارش این داستانها از سنگهای رنگی گوناگون و سبزیجات به دست می آمد. با وجود حاکمیت کشورهای اسلامی از قرن دوازدهم و سلطه انگلستان از قرن هفدهم بر هند، فرهنگ غنی این سرزمین همچنان زنده و باقی است. در سال ۱۹۴۷ میلادی، هند توانست استقلال خود را به دست آورد.

در شبه قاره هند، کشورهای پاکستان، بنگلادش، سری لانکا، نپال و بوتان وجود دارند.

هند کشور بسیار بزرگی است که ۲۵ استان دارد. در این کشور زبانهای مختلف، گویشهای محلی گوناگون، مذاهب، فرهنگ و نیز آداب و رسوم مختلف دیده می شود. نقوشها و آثار ویژه هر کدام از این گرایشهای فرهنگی در جای جای این سرزمین باقی است.

در هند هجده زبان اصلی و حدود ۱۶۵۲ گویش محلی وجود دارد و همه کودکان، علاوه بر زبان مادری خود، به زبان دومی هم صحبت می کنند. ۵۳ درصد از مردم هند باسوادند.

در این سرزمین، چهار فرقه مذهبی هندو، بودا، جین و سیک وجود دارد و در عین حال اسلام، مسیحیت و دین زرتشت نیز در آن دیده می شود. در جامعه هند،

ادبیات کودک و نوجوان در هند

- نویسنده: مانورا مایا فا
- مترجم: شقایق قندهاری

خانواده مرکز زندگی اجتماعی است و فرزند، هسته آن را تشکیل می‌دهد. در طول قرنهای متمادی، هند و ادبیات هند بدین صورت به کودکان نگریسته است، اما به تازگی فرزند، هویت مستقلی یافته و این حقیقت در ادبیات معاصر هند منعکس شده است.

از زمانهای بسیار دور، سنت شفاهی بخشی از فرهنگ هند را تشکیل می‌داد. دانش، دانایی، معیارهای اخلاقی، ارزشها و سنتها نیز بدین طریق از نسلی به نسل دیگر منتقل شده‌اند.

کتاب پنجه تتره (کلیله و دمنه) که از کهن‌ترین مجموعه‌های داستانی ویژه کودکان و نوجوانان است، بخشی از این ادبیات شفاهی را تشکیل می‌دهد. این داستانها را «ویشنو شارما»، معلمی هشتاد ساله گردآوری کرده است. هدف او از این تدوین، آموزش و تعلیم فرزندان سلطان وقت بود. این مجموعه داستانها، حتی قبل از آنکه به زبان سانسکریت نوشته شوند، از طریق تاجران و مسافران به سایر کشورها منتقل شدند و راه خود را به غرب آسیا و بخشهایی از اروپا باز کردند. امروزه این داستانها به بیش از دویست زبان ترجمه شده‌اند.

«میمون و تمساح» «شیر و خرگوش» و «پرواز کبوترها» از مشهورترین این داستانها هستند.

علاوه بر داستانهای پنجه تتره که از لحاظ شخصیتی و اهداف، کاملاً آموزشی‌اند، داستانهای مذهبی و اساطیری بخش عظیمی از ادبیات شفاهی هند را به خود اختصاص داده است. این منابع جاودان، شامل داستانهایی از گزیده کاسا ساریت ساگار، مجموعه بودایی جاتاگاسی، گزیده هندویی پوراناسی، و داستانهای حماسی نظیر: ماهاباراترا و رامایانا هستند.

تکامل ادبیات کودکان و نوجوانان را می‌توان در سه بخش بررسی کرد؛ ابتدا داستانهایی در محدوده ادبیات شفاهی که شامل اسطوره‌ها، قصه‌ها، افسانه‌ها و آثار کلاسیک بوده و به زبانهای مختلف هندی بازنویسی شده‌اند. بخش دوم، آثار ترجمه‌ای است، یعنی آثاری که از داستانهای انگلیسی و سایر کشورهای اروپایی ترجمه و اقتباس شده‌اند. بخش یا مرحله سوم این تکامل زمانی شکل گرفت که هنر نوشتن خلاق پرورش یافت. این مرحله تازه‌ترین دروه پیشرفت ادبیات کودکان در هند است.

در حال حاضر، به منظور حفظ ادبیات کهن و سنتی هند سعی می‌کنند بین ادبیات سنتی و تشویق به شکل‌گیری ادبیات خلاق نوین، تعادلی برقرار سازند.

درک ادبیات به عنوان موضوعی خاص و مستقل، از غرب آمده است. ارتباط با کشورهای اروپایی، به خصوص با انگلستان و زبان انگلیسی موجب پیشرفت

● داستانهای هزار و یک شب و کلیله و دمنه ریشه هندی دارند.

● داستانهای هزار و یک شب و کلیله و دمنه ریشه هندی دارند.

● ادبیات کودک در هند، سه دوره را پشت سر گذاشته است.

● تعدد زبانها، توزیع نابسامان و ضعف قدرت خرید از مشکلات کتاب

کودک در هند است.

● هند رتبه هشتم نشر کتاب در جهان را دارد.

● انجمن نویسندگان و تصویرگران

کودکان و نوجوانان هند در سال ۱۹۸۱ تأسیس شد.

ادبیات مدرن ویژه کودکان و نوجوانان در هند شده است. زبان انگلیسی هنوز موفقیت ممتازی در هند دارد.

پیشرفت دیگر نیز به طور همزمان در این کشور صورت گرفته است؛ پیشرفت سطح سواد و احداث مدارس بیشتر، موجب غنای کتابهای درسی در سالهای اخیر شده است. همچنین مطالعات تکمیلی پیشرفت کرده است. اما اشتغال ناشران به نشر کتابهای درسی، تعدد زبانها، تقاضای ناکافی، سیستم توزیع نابسامان، قدرت خرید ضعیف و قیمت بالای کتاب موجب کندی رشد ادبیات مدرن کودک و نوجوان در هند شده است. بسیاری از افراد، این کتابها را که از نوع خلاق هستند، جزئی از برنامه کتابهای درسی و فرهنگ تلقی می‌کنند.

با وجود تمام این مشکلات، امروز هند، در میان ناشران کتابهای انگلیسی رتبه سوم را دارد و در میان همه ناشران جهان، رتبه هشتم را به خود اختصاص داده است. در حدود یازده هزار ناشر در هند فعالیت می‌کنند. در این کشور قیمت کتابها باید پایین باشد، به همین خاطر جلد آنها کاغذی است. همچنین در زمینه سبک نگارش، تصویرگری، طراحی و چاپ و تولید کتابهای کودکان و نوجوانان مشکلاتی وجود دارد. با این حال، علی‌رغم این محدودیتها آگاهی عمومی نسبت به اهمیت کتابهای کودکان و نوجوانان افزایش یافته است. نشر کتابهای کودک و نوجوانان با هویتی مستقل، پس از

تأسیس انجمن کتابهای درسی در سال ۱۹۱۷ و به وسیله میلفان مذهبی مسیحی در شهر کلکته شکل گرفت. با شروع این حرکت، بسیاری از کتابهای شناخته شده و مشهور انگلیسی زبان، به هندی ترجمه و داستانها کهن هندی برای کودکان و نوجوانان بازنویسی و اقتباس شدند. در حقیقت چون بریتانیا بر هندوستان حاکمیت داشت، زبان انگلیسی توانست موقعیت ممتازی در این سرزمین به دست بیاورد، به طوری که این زبان همراه با زبان هندی، به عنوان زبان رسمی و تجاری هند شناخته شده است. هندی، زبان ملی ۴۵ درصد از مردم هندوستان است.

تاریخ ادبیات کودکان و نوجوانان در هند را می‌توان مقارن قرن چهاردهم میلادی، هنگامیکه «امید کوروش» شاعر موسیقیدان و معلم هندو-ایرانی، معما و چیستانهای زیبا می‌نوشت، دانست.

ادبیات سنتی و کهن نظیر پنجه تتره، حماسه‌ها، ادبیات اسطوره‌ای و ... منبع اصلی و مرجع نویسندگان هندی است. یکی از پیشرفتهای مهم هند در سالهای اخیر، تلاش داوطلبانه در زمینه ادبیات کودک و نوجوان است. مهمترین آنها تأسیس «انجمن نویسندگان و تصویرگران کودکان و نوجوانان» در سال ۱۹۸۱ در دهلی‌نو، مهمترین این پیشرفتهاست. این مرکز که هدف آن بهبود وضعیت کتابهاست، از نویسندگان سنتینویسندگان، مترجمان و محققان ارزشمند تقدیر می‌کند. همچنین نشریه «نویسنده و تصویرگر»، از سال ۱۹۸۱ زیر نظر این انجمن منتشر می‌شود.

تصویرگری در کتابهای کودکان و نوجوانان هند به سه رده تقسیم می‌شود؛ ابتدا هنر سنتی مردمی، دوم هنر رئالیستی یا واقعگرا و سوم هنر رسمی. در واقع زمانی که ادبیات کودکان و نوجوانان هند هویتی مستقل به دست آورد، هنرمندان بسیاری به این حرفه روی آوردند. تعداد اندکی از هنرمندان هند به سبک سنتی کار می‌کنند، اما تصویرگری و طرحهای رئالیستی تقاضای بسیار دارد. افزایش توجه و علاقه به پیشرفت ادبیات کودکان و نوجوانان موجب برگزاری سمینارها، کنفرانسها و دوره‌های آموزش در این کشور شده است. در بسیاری از ایالتها هند موسسات و سازمانهایی برای ترفیع و ترویج ادبیات کودکان و نوجوانان تشکیل شده‌اند.

همچنین بسیاری از ناشران هندی در سمینارها، نمایشگاههای کتاب و کنفرانسهای سایر کشورها شرکت می‌کنند، هند در نمایشگاه کتاب بولونیا شرکت می‌کند و عضو «آی. بی. بی. وای» (IBBY) است.

(این متن بخشی از سخنرانی قرائت شده‌ای در سمینار کتابهای کودکان و نوجوانان است که در سپتامبر ۱۹۹۷ در فلاند برگزار شد.)